

موضوع	بخشنامه شماره مب/ 669 مورخ ۱۳۸۴/۰۴/۰۷؛ اصول مدیریت ریسک اعتباری (ترجمه سندی از کمیته نظارت بانکی بال)
-------	---

شماره: مب ر ۶۶۹ تاریخ : ۱۳۸۴/۰۴/۰۷

«بسمه تعالی»

جهت اطلاع کلیه مدیران عامل محترم بانکهای دولتی و غیر دولتی شرکت دولتی پست بانک و موسسه اعتباری توسعه ارسال گردید
احتراما

همان گونه که استحضار دارند یکی از چالشهای فراروی موسسات مالی شناسایی انواع مخاطرات و کنترل بهینه آنهاست به نحویکه اطمینان حاصل شود موسسات مالی با کارآمدی هرچه بیشتر به جریان سیال گردش وجوه در بخشهای مختلف اقتصادی کمک نموده و نقشی متناسب با جایگاه خود در اقتصاد ایفا مینمایند.
با وجود اینکه بانکها و موسسات مالی و اعتباری مشابه به عنوان شریانهای حیاتی اقتصاد هر کشور با طیف وسیعی از انواع ریسک و مخاطره مواجه میباشند ولی کارشناسان امور بانکداری هنوز بر این باورند که ریسک اعتباری یا احتمال نکول وام گیرنده یا طرف مقابل (نسبت به انجام تعهداتش، همچنان به عنوان مهمترین ریسک فعالیت بانک مطرح است از این رو بی توجهی و عدم کنترل این خطر به عنوان تهدیدی جدی برای سلامت بانکها محسوب می شود.
گزارشهای منتشره از سوی کمیته بال موید آن است که علت اصلی بروز مشکلات بانکها از عواملی نظیر استانداردهای ضعیف اعطای اعتبار به وام گیرندگان یا طرفهای مقابل و مدیریت ضعیف ریسک اعتباری نشأت میگیرد. این موضوع ضرورت شناخت بیشتر مفاهیم مطرح در مقوله ریسک اعتباری و نیز روشهای پیشنهادی برای کنترل آن را اجتناب ناپذیر می نماید.

مقاله اصول مدیریت ریسک اعتباری که توسط کمیته نظارت بر بانکداری بانک تسویه بین المللی در سپتامبر ۲۰۰۰ منتشر گردیده با هدف ارتقای دانش بانکداری سیستم بانکی توسط همکاران این اداره ترجمه شده است و استفاده از آن به منظور کنترل هر چه دقیق تر ریسک اعتباری در آن بانک و موسسه اعتباری توصیه می گردد.

خواهشمند است دستور فرمایند این نوشتار جهت مطالعه و بهره برداری در اختیار کلیه واحدهای ذیربط قرار گیرد. ص

اداره مطالعات و مقررات بانکی

صدیقه رهبر شمس کار

۳-۳۸۳۱

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری

اداره مطالعات و مقررات بانکی

اصول مدیریت ریسک اعتباری

از انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری

بانک تسویه بین المللی

(سپتامبر ۲۰۰۰)

فهرست مطالب

شماره صفحه

مقدمه

اصولی برای ارزیابی مدیریت ریسک اعتباری بانکها

ایجاد محیطی مناسب برای کنترل ریسک اعتباری

اقدام تحت یک فرآیند مناسب اعتباردهی

حفظ یک روش مناسب مدیریت ارزیابی و مراقبت از اعتبارات

حصول اطمینان از وجود کنترلهای کافی بر ریسک اعتباری

نقش بازرسان

ضمیمه علل رایج مشکلات عمده اعتباری

«بسمه تعالی»

اصول مدیریت ریسک اعتباری

۱ هر چند موسسات مالی به دلایل متعددی در طول سالها با مشکلات مواجه شده اند، اما علت اصلی مشکلات جدی و مهم بانکی کماکان به طور مستقیم به عواملی نظیر استانداردهای ضعیف اعطای اعتبار به وام گیرندگان و طرفهای مقابل مدیریت ضعیف ریسک پرتفوی یا کم توجهی به تغییرات اقتصادی یا سایر شرایطی که میتواند به و خامت موقعیت اعتباری طرفهای مقابل بانک منجر گردد ارتباط می یابد. این تجربه در هر دو گروه کشورهای عضو و غیر عضو گروه ۱۰ یکسان می باشد.

۲ به زبان ساده ریسک اعتباری احتمال قصور وام گیرنده یا طرف مقابل بانک نسبت به انجام تعهداتش طبق شرایط توافق شده قابل تعریف است. هدف از مدیریت ریسک اعتباری آن است که با حفظ اکسپوزهای ریسک اعتباری در محدوده های قابل قبول نسبت بازگشت اعتبارات بانکی موزون شده به ریسک حداکثر شود ضروری است بانک ها همانند ریسک اعتباری فردی یا ریسک معاملات ریسک اعتباری کل پرتفوی خود را مدیریت نمایند. بانکها هم چنین باید رابطه میان ریسک اعتباری با سایر ریسکها را نیز در نظر بگیرند. مدیریت کارآی ریسک اعتباری جزئی مهم از یک روش جامع مدیریت ریسک و شرط اساسی موفقیت بلندمدت هر بانک محسوب می گردد.

اگرچه منشاءهای دیگر ریسک اعتباری در سراسر فعالیتهای یک بانک وجود دارد که در دفتر بانک و دفتر تجاری و در اقلام بالا و پایین خط ترانزنامه منظور میگردد ولی برای اکثر بانکها وام ها بزرگترین و بدیهی ترین منشاء ایجاد ریسک اعتباری میباشند. علاوه بر وامها بانک ها به طور فزاینده ای در زمینه ابزارهای مختلف مالی مانند قبولی ها معاملات بین بانکی، تامین مالی تجاری معاملات ارز قراردادهای مالی آتی سوآپ اوراق قرضه سهام عادی معاملات اختیار قبول تعهدات و صدور ضمانت نامه و تسویه معاملات با ریسک اعتباری یا ریسک طرف مقابل مواجه هستند.

۴ نظر به این که اکسپوزهای ریسک اعتباری همچنان به عنوان منشاء اصلی مشکلات بانکهای معتبر جهان باقی مانده است لذا بانکها و بازرسان آنها باید بتوانند درسهایی مفیدی از تجارت گذشته فراگیرند همان گونه که لازم است بانکها سرمایه کافی را برای جبران ریسکهایی که با آن مواجه میگردند در نظر بگیرند باید آگاهیهای لازم را در مورد ضرورت تشخیص اندازه گیری مراقبت و کنترل ریسک اعتباری داشته باشند کمیته بال به منظور تشویق بازرسان سراسر جهان به ارتقای سطح مدیریت ریسک اعتباری این مقاله را منتشر میکند اگرچه اصول ارائه شده در این گزارش برای فعالیت وام دهی از قابلیت کاربردی برخوردار است اما این اصول باید در مورد تمام فعالیت هایی که با ریسک اعتباری مواجه میگردند مورد استفاده قرار گیرند.

رویه های مناسبی که در این گزارش ارائه میگردد به ویژه به حوزه های ذیل اشاره دارد

. ایجاد محیطی مناسب برای کنترل ریسک اعتباری

. اقدام تحت یک فرایند مناسب اعتباردهی

. حفظ یک روش مناسب مدیریت ارزیابی و مراقبت از اعتبارات

. حصول اطمینان از وجود کنترلهای کافی بر ریسک اعتباری

اگر چه رویه های ویژه مدیریت ریسک اعتباری با توجه به نوع و پیچیدگی فعالیت های اعتباری ممکن است در میان بانکها متفاوت باشند ولی یک برنامه جامع مدیریت ریسک اعتباری هر چهار حوزه فوق را در بر میگیرد این رویه ها هم چنین بایستی در رابطه با ارزیابی کیفیت داراییها کفایت اندوخته ها و ذخایر و شفاف سازی ریسک اعتباری نیز اعمال شود که تمامی این موارد در گزارشهای اخیر منتشره توسط کمیته بال مورد توجه قرار گرفته اند.

در حالی که رویکرد انتخابی توسط هر بازرس به عوامل متعددی از جمله روشهای نظارت حضوری و غیر حضوری و درجه به کارگیری آنها در انجام وظایف نظارتی توسط حسابرسان مستقل بانک بستگی دارد تمامی اعضای کمیته بال توافق دارند که اصول مطروحه در این گزارش بایستی برای ارزیابی مدیریت ریسک اعتباری یک بانک مورد استفاده قرار گیرد انتظارات نظارتی از رویکرد مدیریت ریسک اعتباری که توسط هر بانک مورد استفاده قرار میگیرد باید با حوزه و پیچیدگیهای فعالیت بانک متناسب باشد. برای بانک های کوچکتر یا کمتر پیشرفته لازم است بازرسان مشخص نمایند که روش اعمال شده برای مدیریت ریسک اعتباری بانکها برای فعالیتهایشان کفایت میکند و در فرآیندهای مدیریت ریسک اعتباری آنها نظم کافی برای نشان دادن ریسک نسبت به بازده وجود دارد. در بخشهای 11 تا VI این گزارش کمیته اصولی را مقرر نموده که به کمک آنها مسئولین بازرسی بانک ها میتوانند نظام مدیریت ریسک اعتباری یک بانک را مورد ارزیابی قرار دهند. به علاوه ضمیمه این گزارش شامل توضیحات مختصری در مورد برخی مشکلات اعتباری می باشد که عموماً توسط بازرسان مشاهده شده است.

ا به ویژه به مقاله های زیر رجوع شود:

Sound Practices for Loan Accounting and Disclosure (July 1999)

Best Practices for Credit Risk Disclosure (September 2000)

On-Site Supervision.

-Off-Site Supervision

.-External Auditor

یک نمونه خاص تر از ریسک اعتباری مربوط به فرآیند تسویه معاملات مالی میباشد. اگر یک طرف یک معامله تسویه شود اما طرف دیگر تسویه نشود ممکن است به اندازه اصل مبلغ معامله خسارت وارد شود. اگر حتی یک طرف فقط در تسویه تاخیر نموده باشد. طرف دیگر ممکن است به دلیل فرصتهای از دست رفته سرمایه گذاری با زبان مواجه گردد. بدین ترتیب ریسک تسویه به معنی ریسکی است که به دلیل تکمیل نشدن یا عدم تسویه یک معامله مالی به ترتیبی که انتظار آن می رفت ایجاد میشود شامل اجزایی از ریسک های نقدینگی، بازار عملیاتی شهرت و نیز ریسک اعتباری است سطح ریسک با توجه به ترتیبات تسویه مشخص میشود عناصر چنین ترتیباتی که در ایجاد ریسک اعتباری اثر گذارند عبارتند از:

زمان تسعیر ارزی خانمه پرداخت ر تسویه و نقش واسطه ها و اتفاقی پایایی.
برای اولین بار این گزارش در ژوئیه سال ۱۹۹۹ برای ارائه نظرات مشورتی منتشر گردید کمیته از نقطه نظرات ارسالی بانکهای مرکزی مسئولین بازرسی مجمع بانکی و سایر موسسات سپاسگزاری مینماید با بهره گیری از این انتقادات امکان انتشار ویرایش نهایی از گزارش فراهم گردید.
به ویژه به مقاله زیر رجوع شود:

(Supervisory Guidance for Managing Settlement Risk in Exchange Transaction (September 2000

حاشیه نویسی موجود در فهرست کتاب ضمیمه (۳) شامل لیستی از انتشارات مربوط به ریسک های مختلف تسویه می باشد.

اصولی برای ارزیابی مدیریت ریسک اعتباری بانکها

الت - ایجاد محیطی مناسب برای کنترل ریسک اعتباری

اصل ۱ هیات مدیره مسئول تصویب و بازنگری دوره ای حداقل سالانه راهکارها و خط مشی های مهم ریسک اعتباری بانک میباشد. این راهکارها باید این مساله را که بانک تا چه حد میتواند ریسکها را تحمل کند و سطح سودآوری مورد انتظار آن در زمان رویارویی با ریسکهای مختلف اعتباری چه اندازه میباشد نشان دهد.

اصل ۲ مدیریت ارشد بانک مسئولیت اجرای راهکارهای ریسک اعتباری را که توسط هیات مدیره به تصویب رسیده بر عهده دارد. علاوه بر این گسترش خط مشی ها و رویه ها برای تعیین ارزیابی مراقبت و کنترل ریسک اعتباری به عهده مدیریت ارشد میباشد. چنین خط مشی ها و رویه هایی باید ریسک اعتباری بانک را در تمامی فعالیت هایش در هر دو سطح اعتبارات فردی و پرتفوی مشخص کند.

اصل - بانکها باید ریسک اعتباری موجود در تمامی محصولات و فعالیت هایشان را شناسایی و مدیریت نمایند بانکها باید مطمئن شوند که ریسک محصولات و فعالیتهای جدید قبل از ارائه یا تعهد انجام به کمک روشهای مناسب مدیریت ریسک و کنترلهای کافی تحت بررسی قرار گرفته و پیشتر توسط هیات مدیره یا کمیته مناسب دیگری به تصویب رسیده است.

ب اقدام تحت یک فرآیند مناسب اعتباردهی

اصل ۴ اعطای اعتبار بانکها بایستی تحت معیارهای مناسب و تعریف شده انجام پذیرد. این معیارها باید اطلاع دقیق از بازار هدف بانک شناخت کامل از وام گیرنده یا طرف مقابل هدف از اعتبار و ساختار آن و منبع بازپرداخت اعتبار را در برگیرد.

اصل ۵ بانکها باید حدود اعتباری کلی برای هر وام گیرنده و طرف مقابل و نیز گروه های طرف مقابل مرتبط را تعیین نمایند به نحوی که به کمک یک روش مقایسه پذیر و معنی دار مجموع انواع مختلف اکسپوزر هم در دفتر بانک و هم دفتر تجاری و در کلیه اقلام بالا و پایین خط ترازنامه، قابل محاسبه باشد.

اصل ۶ بانک ها همانند اصلاح تجدید و تامین مالی مجدد اعتبارات موجود باید روشهای مشخص و شفاف برای تصویب اعتبارات جدید داشته باشند.

اصل - اعطای کلیه اعتبارات باید به طور یکسان و متعارف انجام شود. به ویژه اعتبارات اعطایی به شرکتها و افراد مرتبط چنان که بر مبنای استثنائات مورد تصویب قرار گرفته باید با دقت خاصی مراقبت شده و اقدامات مناسب دیگر برای کاهش ریسک وام دهی های غیر متعارف اتخاذ گردند.

ج- حفظ یک روش مناسب مدیریت ارزیابی و مراقبت از اعتبارات

اصل - بانکها باید سیستمی برای کنترل مستمر پرتفوی خود که در معرض ریسکهای مختلف اعتباری است ایجاد کنند.

اصل ۹- بانکها باید برای مراقبت از وضعیت اعتبارات فردی سیستمی ایجاد کنند به نحوی که به کمک آن بتوانند کفایت ذخایر و اندوخته ها را نیز تعیین نمایند.

اصل ۱۰- در مدیریت ریسک اعتباری بانکها تشویق میشوند که یک سیستم رتبه بندی داخلی ریسک را گسترش و مورد استفاده قرار دهند این سیستم رتبه بندی باید با نوع اندازه و پیچیدگیهای فعالیت بانک متناسب باشد.

اصل ۱۱ بانکها باید سیستمهای اطلاعات و روشهایی برای تجزیه و تحلیل داشته باشند به نحوی که مدیریت به کمک آنها بتواند ریسک اعتباری موجود در کلیه فعالیتهای بالا و پایین خط ترازنامه را اندازه گیری نماید سیستم اطلاعات مدیریت باید اطلاعات کافی را در مورد ترکیب پرتفوی اعتباری ارائه نموده و هرگونه ریسک تمرکز را شناسایی نماید.

اصل ۱۲ بانکها باید سیستمی را برای مراقبت از ترکیب کلی و کیفیت پرتفوی اعتباری خود ایجاد کنند.

اصل ۱۳ در زمان ارزیابی اعتبارات فردی و کل پرتفوی اعتباری بانک ها باید احتمال تغییر در شرایط اقتصادی را نیز مدنظر قرار داده و اکسپوزرهای ریسک اعتباری خود را در شرایط بحرانی ارزیابی نمایند.

و حصول اطمینان از وجود کنترل های کافی بر ریسک اعتباری

اصل ۱۴ لازم است بانکها سیستم مستقل و مستمری برای ارزیابی فرآیند مدیریت

ریسک اعتباری داشته باشند به نحوی که نتایج این بازنگری ها مستقیماً به هیات مدیره و مدیران ارشد گزارش گردد.

اصل ۱۵ بانکها بایستی اطمینان حاصل کنند که اعطای اعتبار به درستی مدیریت شده و اکسپوزرهای اعتبارات در سطحی است که با استانداردهای احتیاطی و حدود مجاز داخلی همخوانی دارد بانکها باید سیستم کنترلهای داخلی را پایه ریزی و تقویت نمایند به نحوی که مطمئن شوند هرگونه استثناء نسبت به خط مشی ها، روشها و حدود به موقع به رده مناسب مدیریتی جهت اقدام گزارش میشود.

اصل ۱۶ بانک ها باید سیستمی برای انجام اقدامات اصلاحی به موقع در مورد اعتباراتی که وضعیت آنها در حال بدتر شدن است مدیریت اعتبارات مساله دار و سایر موقعیتهای بحرانی مشابه داشته باشند.

هـ - نقش بازرسان

اصل ۱۷ بازرسان باید بانکها را ملزم کنند که به عنوان بخشی از رویکرد کلی به سوی مدیریت ریسک نظام کارایی برای تشخیص ارزیابی مراقبت و کنترل ریسک اعتباری ایجاد کنند بازرسان باید ارزیابی مستقلی از راهکارها خط مشی ها رویه ها و عملکرد بانک در ارتباط با فرآیند اعطای اعتبار داشته باشند. علاوه بر این به منظور محدود نمودن اکسپوزر بانک به وام

گیرندگان فردی یا گروهی از طرف های مقابل مرتبط باید تعیین حدود احتیاطی را مد نظر قرار دهند.

11- ایجاد محیطی مناسب برای ریسک اعتباری

اصل ۱ هیات مدیره مسئول تصویب و بازنگری دوره ای حداقل سالانه راهکارها و خط مشی های مهم ریسک اعتباری بانک میباشد این راهکارها باید این مساله را که بانک تا چه حد میتواند ریسکها را تحمل کند و سطح سودآوری مورد انتظار آن در زمان مواجه شدن با ریسکهای مختلف اعتباری چه اندازه میباشد، نشان دهد.

۹ همانند سایر حوزه های فعالیت بانک هیات مدیره نقش به سزایی در زمینه نظارت بر اعطای اعتبارات و کارکردهای مدیریت ریسک اعتباری به عهده دارد. هر بانک باید راهکاری برای ریسک اعتباری تدوین کند به نحوی که بتواند اهدافی را که هدایتگر فعالیتهای اعتباری بانک میباشد تحقق بخشیده و خط مشی ها و رویه هایی برای انجام این گونه فعالیتها اتخاذ نماید. همانند خط مشی های مهم ریسک اعتباری راهکار ریسک اعتباری بایستی توسط هیات مدیره تصویب گردیده و به صورت دوره ای حداقل سالانه مورد بازنگری قرار گیرد لازم است هیات مدیره مشخص نماید که این راهکار و خط مشی ها اکثر فعالیتهای بانک را که در آنها اکسپوزر اعتباری در برگیرنده ریسک حائز اهمیتی است، پوشش میدهد.

این مقاله اشاره به یک ساختار مدیریتی دارد که از هیات مدیره و مدیریت ارشد تشکیل شده است. کمیته آگاه است که از نظر چارچوبهای قانونی و مقرراتی تفاوتها مهمی در وظایف هیات مدیره و مدیریت ارشد بین کشورهای مختلف دنیا وجود دارد. در برخی کشورها هیات مدیره وظیفه عمده اگرچه غیر انحصاری نظارت بر بدنه اجرایی مدیریت ارشد مدیریت عامل را به عهده دارد تا مطمئن گردد آنها وظیفه شان را به نحو احسن به انجام میرسانند به همین دلیل در بعضی موارد هیات مدیره به عنوان هیات نظارتی شناخته میشود. بدین مفهوم که هیات مدیره هیچگونه وظیفه اجرایی به عهده ندارد. در مقایسه در بعضی کشورها هیات مدیره وظایف بیشتری را به عهده داشته به نحوی که تنظیم چارچوب کلی مدیریت بانک را نیز متقبل میگردد. با اذعان به این تفاوتها هیات مدیره و مدیریت ارشد فرضی که در این مقاله مورد استفاده قرار گرفته صرفاً دو نوع وظیفه تصمیم گیری در داخل بانک را طبقه بندی می نماید و هیچگونه ارتباطی با ساختار قانونی آن ندارد.

۱۰ این خط مشی باید شامل شرح کاملی از مواضع بانک در خصوص چگونگی اعطای اعتبار براساس نوع مثلاً تجاری مصرفی مستغلات بخش اقتصادی منطقه جغرافیایی نوع پول سررسید و سود مورد انتظار باشد. این خط مشی ها هم چنین میتواند شامل بازارهای هدف و آن ویژگیهای کلی باشد که بانک میخواهد در پرتفوی اعتباری خود بدان نائل گردد شامل سطوح تنوع درجه خطای قابل اغماض نسبت به تمرکز

۱۱ راهکار ریسک اعتباری باید برای بانک نسبت به اهداف مربوط به کیفیت اعتبارات درآمدها و رشد آن شناخت ایجاد کند هر بانک صرف نظر از اندازه اش در جهت سودآوری فعالیت مینماید و در نتیجه باید در برابر هزینه سرمایه گذارهایش برای فعالیتهای خود ریسک پاداش قابل قبولی را در نظر بگیرد هیات مدیره یک بانک باید خط مشی بانک را در مورد انتخاب ریسکها و حداکثر نمودن سودآوری تصویب نماید. هیات مدیره باید به صورت ادواری وضعیت مالی بانک را بازنگری نموده و ضرورت تغییر در راهکار را مشخص کند هیات مدیره همچنین باید میزان کفایت سطح سرمایه بانک را برای پوشش مخاطراتی که متحمل می شود، مشخص نماید.

۱۲ راهکار ریسک اعتباری هر بانک باید تداوم داشته باشد. بنابراین در این راهکار ضروری است که جنبه های ادواری اقتصاد و هرگونه تغییرات ناشی از آن در ترکیب و کیفیت کل پرتفوی منظور گردد. اگرچه این راهکار باید به صورت دوره ای مورد ارزیابی و اصلاح قرار گیرد، اما باید بتواند در بلندمدت و در چرخه های مختلف اقتصاد پایدار بماند.

۱۳ راهکار و خط مشیهای ریسک اعتباری بایستی به صورت موثری به تمام سازمان بانکی ابلاغ گردد. کلیه کارکنان مربوطه باید به طور شفاف شناخت کاملی از رویکرد بانک در مورد اعطا و مدیریت اعتبار داشته و نسبت به چگونگی رعایت خط مشی ها و روشهای تدوین شده پاسخگو باشند.

۱۴ هیات مدیره بایستی اطمینان حاصل کند که مدیریت ارشد توانایی کامل اداره فعالیت اعتباری بانک را داشته و این گونه فعالیتهای در چارچوب راهکار خط مشیها و درجه خطای قابل اغماض ریسکی قرار دارند که توسط هیات مدیره به تصویب رسیده است. هم چنین هیات مدیره باید به طور منظم (مثلاً حداقل سالانه یا در چارچوب راهکار ریسک اعتباری و یا در محدوده مصوبات مربوط به خط مشی های اعتباری معیارهای کلی اعطای اعتبار شامل مدت زمان و شرایط را تصویب کند به علاوه هیات مدیره باید روشی را تصویب نماید که بانک به کمک آن بتواند وظایف مربوط به اعطای اعتبار شامل بررسی مستقل نسبت به کار کرد اعطا و مدیریت اعتبار و کل پرتفوی را سازماندهی نماید.

۱۵ - هر چند اعضای هیات مدیره به ویژه مدیران خارجی میتوانند نقش مهمی در ایجاد فعالیت های جدید در بانک داشته باشند اما زمانی که ظرفیتی برای اعطای اعتبار وجود داشته باشد فرآیندهای موجود باید تعیین نمایند که چه مقدار اعتبار و با چه شرایطی باید اعطا شود. به منظور اجتناب از برخورد منافع مهم است که هیات مدیره در فرآیند اعطای اعتبار و نظارت بر آن ملاحظات خارج از رویه نداشته باشند.

۱۶ هیات مدیره باید اطمینان حاصل کند که خطی مشیهای جبرانی بانک در تضاد با راهکار ریسک اعتباری نمیشود خط مشیهای جبرانی که نتیجه یک رفتار غیر قابل قبول است مانند کسب سود در کوتاه مدت در شرایطی که موجبات انحراف از خط مشی های اعتباری یا تجاوز از حدود مقرر شده را فراهم میسازد نهایتاً موجب تضعیف فرآیندهای اعتباری بانک می گردد.

اصل ۲ مدیریت ارشد بانک مسئولیت اجرای راهکارهای ریسک اعتباری را که توسط هیات مدیره به تصویب رسیده بر عهده دارد. علاوه بر این گسترش خط مشی ها و

Conflict of interests

رویه ها برای تعیین ارزیابی مراقبت و کنترل ریسک اعتباری به عهده مدیریت ارشد میباشد. چنین خط مشی ها و رویه هایی باید ریسک اعتباری بانک را در تمامی فعالیت هایش در هر دو سطح اعتبارات فردی و پرتفوی مشخص کند.

۱۷ مدیریت ارشد یک بانک مسئول اجرای راهکار ریسک اعتباری است که توسط هیات مدیره به تصویب رسیده است. همچنین اطمینان از انطباق فعالیتهای اعتباردهی بانک با راهکار تعیین شده اطمینان از گسترش و اجرای روشهای مکتوب و

اطمینان از شفاف و مناسب بودن مراحل تصویب وام و بازنگری مسئولیتها به عهده مدیریت ارشد میباشد مدیریت ارشد علاوه بر این باید مطمئن گردد که ارزیابی داخلی مستقلی از عملکرد اعتباردهی و مدیریت بانک به صورت دوره ای انجام می پذیرد.

۱۸ رکن اصلی بانکداری با کارکرد صحیح طرح و اجرای خط مشی ها و روشهای مکتوب در رابطه با شناسایی ارزیابی مراقبت و کنترل ریسک اعتباری است. خط مشی های اعتباری چارچوبی را برای وام دهی تعیین و فعالیتهای اعتباردهی بانک را هدایت می نماید خط مشیهای اعتباری بایستی موضوعاتی همچون بازارهای هدف ترکیب پرتفوی شرایط قیمت گذاری و عدم قیمت گذاری ساختار حدود مقام مسئول تصویب کننده وام نحوه گزارش دهی ر فرآیند مربوط به موارد استثناء و ... را در برگیرد. این گونه فعالیت ها بایستی به روشنی تعریف شده همسو با رویه های احتیاطی بانکی بوده و با اندازه و پیچیدگی های فعالیت بانک متناسب باشد. این خط مشی ها باید با توجه به عوامل داخلی و خارجی مانند موقعیت بازار بانک منطقه تجاری تواناییهای کارکنان و فن آوری طرح ریزی و اجرا گردد.

۱ این موضوع ممکن است برای بانکهای خیلی کوچک مشکل باشد. هر چند لازم است کنترلهای کافی برای ارتقای تصمیم گیرهای اعتباری به عمل آید.

سیاست ها و رویه هایی که به طور مناسب گسترش داده شده و اجرا گردند بانک را قادر می سازند تا . معیارهای صحیح اعتباردهی را حفظ نماید.

. ریسک اعتباری را مراقبت و کنترل کند.

فرصت های جدید کاری را به درستی ارزیابی نماید.

. اعتبارات مساله دار را شناسایی و اداره نماید.

۱۹ - همان گونه که در بندهای ۳۰ و ۳۷ تا ۴۳ ذیل میآید بانکها باید سیاستها و رویه های خود را توسعه دهند و آنها را اجرا نمایند تا مطمئن شوند که پرتفوی اعتباری آنها با توجه به بازارهای هدف و راهکار کلی اعتباری از تنوع کافی برخوردار است. این گونه سیاستها به ویژه باید اهداف بانک را در زمینه ترکیب پرتفوی حدود اکسپوزر نسبت به هر طرف مقابل یا گروهی از طرفهای مقابل مرتبط صنایع یا بخشهای اقتصادی خاص مناطق جغرافیایی و محصولات ویژه تعیین کنند بانکها باید مطمئن شوند که حدود اکسپوزرهای داخلی آنها در تطابق با هرگونه حدود یا محدودیتهای احتیاطی است که توسط بازرسان بانکی تعیین شده است.

۲۰ به منظور کارآمد بودن سیاستهای اعتباری باید به کلیه بخشهای سازمان ابلاغ گردیده به کمک روشهای مناسب اجرا شده و جهت منظور نمودن هرگونه تغییر در وضعیت داخلی و خارجی بانک به صورت دوره ای مورد مراقبت و بازنگری قرار گیرد هر جا که مناسب باشد این سیاست باید بر مبنای تلفیقی و در سطح هر شرکت وابسته اعمال گردد به علاوه این سیاستها بایستی دو وظیفه مهم بازنگری اعتبارات فردی و اطمینان از وجود تنوع مناسب در سطح پرتفوی اعتباری را به صورت یکسان مورد توجه قرار دهد.

۲۱ زمانی که بانکها بخواهند در سطح بین المللی اعطای اعتبار نمایند علاوه بر ریسک استاندارد اعتباری باید ریسک مربوط به شرایط کشور وام گیرنده با طرف مقابل خارجی را نیز به عهده گیرند. ریسک کشوری با حاکمیتی شامل طیف وسیعی از ریسکهایی است که ناشی از وضعیت اقتصادی سیاسی و اجتماعی کشور خارجی میباشد و میتواند پیامدهای بالقوه ای بر بدهی و سهام سرمایه گذاری شده خارجیان آن کشور داشته باشد ریسک انتقال بالاخص متوجه وام گیرنده ای است که میخواهد برای پرداخت بدهی یا سایر الزامات قرار داد برون مرزی خود ارز تهیه نماید در تمامی معاملات بین المللی ضروری است که بانک ها به جهانی بودن بازارهای مالی امکان سرریز تاثیرات از یک کشور به کشور دیگر یا همه گیر شدن اثرات در کل یک منطقه توجه داشته باشند.

۲۲- بنابراین بانکهایی که میخواهند در سطح بین المللی اعطای اعتبار نمایند برای فعالیت های وام دهی و سرمایه گذاریهای بین المللی خود باید سیاست گذارها و روشهایی کافی برای تشخیص ،ارزیابی مراقبت و کنترل ریسک کشوری و ریسک انتقال داشته باشند به هنگام نظارت بر عوامل ریسک کشوری باید این موارد در نظر گرفته شود احتمال قصور در انجام تعهد طرفهای مقابل بخش خصوصی خارجی به واسطه مشکلات ایجاد شده در وضعیت اقتصادی آن کشور

قابلیت اجرایی قراردادهای وام و زمان بندی و امکان به رسمیت شناختن وثایق تحت چارچوب قانونی ملی این مسئولیت اغلب کار یک گروه تخصصی است که با این موضوعات خاص آشنایی دارد.

اصل - بانک ها باید ریسک اعتباری موجود در تمامی محصولات و فعالیت هایشان را شناسایی و مدیریت نمایند بانکها باید مطمئن شوند که ریسک محصولات و فعالیت های جدید قبل از ارائه یا تعهد انجام به کمک روشهای مناسب مدیریت ریسک و کنترلهای کافی تحت بررسی قرار گرفته و پیشتر توسط هیات مدیره یا کمیته مناسب دیگری به تصویب رسیده است.

۲۳- یک اصل اساسی در فرآیند کارآی مدیریت ریسک اعتباری مشخص نمودن و تجزیه و تحلیل ریسک های موجود و بالقوه ای است که در هر محصول یا فعالیتی نهفته است. در نتیجه این موضوع از اهمیت برخوردار میباشد که بانکها بتوانند در مورد محصولات پیشنهادی یا فعالیتهایی که بدان مبادرت می ورزند ریسک اعتباری موجود را شناسایی نمایند. چنین شناختی را میتوان به کمک یک بازنگری دقیق نسبت به مشخصه های موجود و بالقوه ریسک اعتباری آن محصول یا فعالیت حاصل نمود.

۲۴ بانک ها باید شناخت کاملی از ریسکهای اعتباری موجود در فعالیت پیچیده اعتبار دهی خود داشته باشند به عنوان مثال اعطای وام به بخشهای خاصی از صنعت تبدیل دارایی ها به اوراق بهادار، معاملات اختیاری ظهر نویسی شده مشتریان ابزارهای مشتقه اسناد بدهی مرتبط) این موضوع به ویژه از آن نظر مهم است که ریسک های اعتباری مربوطه اگرچه برای بانک جدید نیست اما ممکن است از وضوح کمتری برخوردار بوده و در مقایسه با ریسک فعالیتهای اعتباردهی به صورت سنتی نیازمند تجزیه و تحلیل بیشتری باشند. در خصوص فعالیت های پیچیده اعتباردهی نیز اگرچه لازم است که رویه ها و کنترلهایی متناسب با پیچیدگی آنها طراحی گردد اما هنوز هم اصول اساسی مدیریت ریسک اعتباری در مورد آنها قابل اجرا می باشد.

۲۵ ریسکهای جدید مستلزم برنامه ریزی و نظارت دقیق میباشند تا بانک مطمئن گردد که این ریسکها به طور مناسب شناسایی و مدیریت میشوند ضروری است بانک ها اطمینان حاصل کنند که ریسک محصولات و فعالیتهای جدید پیش از ارائه یا تعهد انجام به کمک روشها و کنترلهای مناسب شناسایی میشود هر فعالیت جدید و مهم قبل از اجرا باید توسط هیات مدیره یا کمیته مسئول و مناسب دیگری مورد تصویب قرار گیرد.

- Securitization.

-Customer written options

Credit-linked notes.

۲۶ در هر فعالیتی که درگیر ریسک اعتباری وام گیرنده با طرف مقابل میگردد چه جدید باشد و چه از قبل تصویب شده باشد ساده باشد یا پیچیده مهم است که هیات مدیره افرادی را به این سمتها بگمارد که ضمن برخورداری از کفایت لازم توانایی هدایت این فعالیتها را با بالاترین استاندارد و همسو با خط مشیها و رویه های بانک داشته باشند.

111- اقدام تحت یک فرآیند مناسب اعتباردهی

اصل - اعطای اعتبار بانکها بایستی تحت معیارهای مناسب و تعریف شده انجام پذیرد. این معیارها باید اطلاع دقیق از بازار هدف بانک شناخت کامل از وام گیرنده یا طرف مقابل هدف از اعتبار و ساختار آن و منبع بازپرداخت اعتبار را در برگیرد.

۲۷ تعیین معیار اعتباردهی مناسب که به خوبی تعریف شده باشد یک شرط اساسی برای تصویب اعتبارات با روشی درست و سالم است. این معیار بایستی موارد ذیل را در برگیرد

چه کسانی واجد شرایط دریافت اعتبار و تا چه مبلغ میباشند؟

چه نوع اعتباراتی موجود است؟

اعتبارات تحت چه شرایطی باید اعطا گردد؟

۲۸ بانک ها باید اطلاعات کافی دریافت کنند تا بر اساس آن بتوانند ارزیابی جامعی از وضعیت واقعی ریسک وام گیرنده یا طرف مقابل به عمل آورند بسته به نوع اکسپوژر اعتباری و ماهیت رابطه اعتباری عواملی که در زمان تصویب اعتبارات بایستی در نظر گرفته شده و نسبت به آنها مستندسازی انجام شود عبارتند از:

هدف از دریافت اعتبار و منبع بازپرداخت؛

وضعیت فعلی ریسک شامل ماهیت و میزان کل ریسکها وام گیرنده با طرف مقابل و وثایق و حساسیت آنها در برابر تحولات اقتصادی با بازار

سابقه وام گیرنده و توانایی فعلی او برای بازپرداخت وام براساس روند وضعیت

مالی و پیش بینی های گردش وجوه نقد تحت سناریوهای مختلف

در مورد تخصیص اعتبار به بخش بازرگانی تخصص کاری وام گیرنده وضعیت

بخش اقتصادی و موقعیت او در این بخش

مدت و شرایط پیشنهادی اعتبار به انضمام تنظیم موافقت نامه ای جهت محدود

نمودن تغییرات آبی ریسک وام گیرنده؛

در صورت امکان بررسی کفایت و ضمانت اجرایی وثایق و ضمانت نامه ها

بر اساس سناریوهای مختلف

به علاوه در زمان موافقت با وام گیرندگان یا طرفهای مقابل برای اولین بار درست کاری و شهرت وام گیرنده یا طرف مقابل و همچنین صلاحیت قانونی آنها برای تعهد بدهیها باید در نظر گرفته شود.

هنگامی که بانک بخواهد ضوابطی برای اعتباردهی تعیین کند باید اطمینان داشته باشد که اطلاعات کافی برای تصمیم گیری صحیح اعتباری در اختیار دارد. هم چنین این اطلاعات میتواند به عنوان مبنایی برای رتبه بندی اعتبار در سیستم رتبه بندی داخلی بانک محسوب شود.

۲۹ بانک ها باید بدانند که آنها به چه کسانی اعتبار میدهند بر این اساس پیش از ورود به هرگونه رابطه اعتباری جدید باید شناخت کاملی از وام گیرنده با طرفهای مقابل داشته و مطمئن باشند با افراد با سازمانی سر و کار دارند که از شهرت و اعتبار خوبی برخوردار میباشند. به ویژه بانک ها باید سیاستهای خاصی اتخاذ نمایند تا وارد مشارکت با افرادی که درگیر فعالیت های کلاهبرداری و یا سایر فعالیتهای جنایی میباشند نگردند از راههای متعددی میتوان به این منظور نائل شد مثلاً درخواست ارائه معرفی نامه از طرف گروه های شناخته شده دسترسی به موسسات ثبت اعتبار آشنایی با مدیران شرکت و کنترل وضعیت مالی معرفهای آنان هر چند یک بانک نباید به صرف شناخت از وام گیرنده یا طرف مقابل یا اشتها خوب وی اقدام به اعطای اعتبار نماید.

۳۰ در بررسی اعتبارات بانکها باید روشهایی برای شناسایی موقعیت هایی داشته باشند که در آنجا مناسب است گروهی از بدهکاران را به عنوان طرف های مقابل مرتبط و در نتیجه به عنوان یک بدهکار فردی منظور نمایند این موارد شامل محاسبه کل اکسپوژرهای گروهی از حسابها اعم از شرکتی و غیر شرکتی است که به یکدیگر وابستگی های مالی دارند مثلاً در جایی که آنها مالکیت مشترک یا کنترل و یا وابستگی های قوی دارند. برای مثال مدیریت مشترک وابستگیهای خانوادگی). علاوه بر این بانکها باید رویه هایی اتخاذ نمایند تا بتوانند مجموع اکسپوژرهای هر یک از مشتریان خود را در کلیه فعالیتهایش محاسبه نمایند.

۳۱ بسیاری از بانکها اقدام به مشارکت در اعطای وامهای سندیکایی یا کنسرسیومی می نمایند. برخی موسسات اعتماد بی موردی به تجزیه و تحلیلهایی دارند که توسط مسئول بیمه یا مسئول رتبه بندی اعتباری وام بازرگانی خارج از بانک انجام شده است کلیه بانکهایی که میخواهند در اعطای وام سندیکایی مشارکت نمایند لازم است که هر بانک به سهم خود در این مورد بررسی های لازم را انجام دهد این کار شامل تجزیه و تحلیل ریسک اعتباری به صورت مستقل و بررسی شرایط وام سندیکایی پیش از ورود به مشارکت در آن میباشد همانند وام هایی که منابع آن مستقیماً توسط یک بانک تامین میشود هر بانک باید ریسک و بازده وام های سندیکایی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد.

۳۲ اعطای وام ها به همان اندازه که میتواند سودآور باشد ممکن است بانک را درگیر مجموعه ای از ریسک ها کند همان گونه که بانکها موضوع سودآوری کلی را مورد توجه

طرفهای مقابل مرتبط میتواند یک گروه از شرکتهایی باشد که از طریق مالکیت مشترک مدیریت امور تحقیق و توسعه بازاریابی و یا هر نوع ترکیبی از این موارد با یکدیگر وابستگی مالی دارند. شناسایی گروه های مقابل مرتبط نیازمند تجزیه و تحلیل دقیقی از تاثیر این عوامل بر وابستگی مالی گروه های دیگر می باشد.

قرار میدهند باید در مورد هر اعتبار رابطه میان ریسک و بازده را نیز ارزیابی نمایند. هنگام بررسی نسبت به امکان اعطای وام و شرایط مربوطه لازم است که بانک ها با ضابطه مند نمودن شرایط قیمت گذاری و عدم قیمت گذاری به عنوان مثال وثایق قراردادهای مشروط غیره به بالاترین حد ممکن ریسک را در برابر بازده مورد انتظار ارزیابی نمایند.

هنگام گمانه زنی ریسکها بانکها باید کلیه سناریوهای منفی محتمل و تاثیرات بالقوه آن را بر وضعیت مالی وام گیرندگان یا طرفهای مقابل مدنظر قرار دهند یک مشکل رایج میان بانکها آن است که تمایلی ندارند تا یک اعتبار یا مجموع اعتبارات را به صورت مناسب قیمت گذاری نمایند و لذا اقدامات جبرانی کافی برای مقابله با ریسکهایی که با آن مواجه می شوند در نظر نمی گیرند.

۳۳ قبل از اعطای هرگونه اعتبار بانکها بایستی به ضرورت ذخیره گیری برای زبانهایی که از قبل مشخص با پیش بینی شده و نگهداری سرمایه کافی برای جبران زبانهای غیر منتظره توجه نمایند. همان گونه که بانکها در فرایند مدیریت ریسک کل پرتفوی خود این عوامل را در نظر دارند باید در زمان تصمیم گیری در خصوص هرگونه اعطای اعتبار نیز این موارد را رعایت نمایند.

۳۴ هر چند بانکها میتوانند از ترکیب معامله وثایق و تضمین ها به عنوان وسیله ای برای کاهش ریسکهای آشکار و پنهان در هر اعتبار فردی استفاده نمایند. اما در وهله اول بانکها باید بر اساس قدرت بازپرداخت وام گیرنده با او وارد معامله شوند.

۱ یک راهنمایی در مورد طبقه بندی وامها و ذخیره گیری در مقاله زیر ارائه شده است.

(Sound Practices for Loan Accounting and Disclosure (July 1999)

وثایق نه میتوانند جایگزین ارزیابی کامل و جامع وام گیرنده گردند و نه میتوانند کاستی های مربوط به اطلاعات را جبران کنند باید اذعان نمود که هرگونه اعمال فشار در امور اعتباری به عنوان مثال ضبط یا دعوای حقوقی میتواند منجر به حذف حاشیه سود معاملات گردد. به علاوه بانکها باید توجه نمایند همان عواملی که ممکن است باعث عدم تحقق بازیافت وام گردند میتوانند باعث افت ارزش وثایق نیز شوند بانکها باید سیاستهایی اتخاذ کنند که شرایط پذیرش انواع مختلف وثایق را در برگرد هم چنین رویه هایی برای ارزیابی مستمر این گونه وثایق داشته و فرآیندی ایجاد کنند که به موجب آن مطمئن گردند وثایق قابل تحصیل بوده یا از ضمانت اجرایی برخوردارند یا در نظر گرفتن تضمین ها بانک ها باید سطح پوشش بیمه) مورد نیاز را با توجه به کیفیت اعتبارات و صلاحیت قانونی ضامن ارزیابی نمایند در زمان ایجاد تعهد بانکها باید در مورد حمایت ضمنی از طرف اشخاص ثالث مانند دولت جانب احتیاط را رعایت نمایند.

۳۵ یک روش مهم برای کاهش ریسک اعتباری به ویژه در معاملات بین بانکها قراردادهای خالص کردن تعهدات میباشد به منظور کاهش واقعی ریسک این گونه قراردادها باید بدون نقص و کامل بوده و قابلیت اجرایی قانونی داشته باشد.

۳۶- زمانی که برخورد منافع یا احتمال آن در یک بانک وجود داشته باشد، بایستی قراردادهای داخلی محرمانه ای مثل دیوارچین تنظیم شود تا بانک مطمئن شود که برای تهیه اطلاعات مربوط از وام گیرنده با هیچ گونه ممانعتی مواجه نمی باشد.

یک راهنما در مورد قرار دادهای خالص کردن در مقاله زیر ارائه شده است.

(Consultative Paper on on-balance sheet netting (April 1998)

اصل ۵ بانکها باید حدود اعتباری کلی برای هر وام گیرنده و طرف مقابل و نیز گروه های طرف مقابل مرتبط را تعیین نمایند به نحوی که به کمک یک روش مقایسه پذیر و معنی دار مجموع انواع مختلف اکسپوژر هم در دفتر بانک و هم دفتر تجاری و در کلیه اقلام بالا و پایین خط ترازنامه قابل محاسبه باشد.

۳۷ یک جزء مهم از مدیریت ریسک اعتباری تعیین حدود اکسپوژر برای طرفهای مقابل فردی یا گروهی از طرفهای مقابل مرتبط میباشد غالباً چنین حدودی تا اندازه ای بر اساس رتبه ای مطابق با رتبه بندی داخلی ریسک که به وام گیرنده یا طرف مقابل اختصاص یافته تعیین می گردد بدین ترتیب که طرفهای مقابلی که از رتبه بالاتری برخوردارند امکان دریافت حدود بالاتری را دارند این حدود همچنین میتواند بر اساس صنعت یا بخش اقتصادی خاص مناطق جغرافیایی و محصولات خاص تعیین گردد.

۳۸ تعیین حدود اکسپوژر در مورد کلیه حوزه های فعالیت بانک که درگیر ریسک اعتباری می گردد ضرورت دارد به کمک این حدود بانک مطمئن میگردد که فعالیت های اعتباری اش از تنوع کافی برخوردار است. همان گونه که پیش تر ذکر شد بیشتر اکسپوژرهای اعتباری که برخی از بانکها با آن مواجه هستند از فعالیت ها و ابزارهای موجود در دفتر تجاری و اقلام پایین خط ترازنامه ناشی میگردد. تعیین حدود چنین معاملاتی نقش اثر بخشی در مدیریت ریسک کلی اعتباری یا ریسک طرف مقابل یک بانک خواهد داشت. لذا به منظور کارایی هرچه بیشتر این حدود باید به صورت کلی و نه بر اساس تقاضای مشتری تعیین گردد.

۳۹ پیش از تعیین هرگونه حدود معنادار تعیین حد بالای کلیه فعالیتها به صورت یکپارچه و یا تعیین حداکثر اکسپوژر نسبت به یک گروه از طرفهای مقابل ضروری است که به کمک یک معیار مقایسه پذیر احتمال وجود اکسپوژر آتی را در مورد کلیه فعالیتها مختلف بانک اعم از بالا و پایین خط ترازنامه بررسی نمود.

۴۰ بانک ها پیش از تعیین هر گونه حدود کلی و فرآیند مراقبت ضروری است که نتایج آزمون بحران را مدنظر قرار دهند در این گونه آزمونهای بحران لازم است که چرخه های اقتصادی نرخ بهره و سایر نوسانات بازار و هم چنین وضعیت نقدینگی

مدنظر قرار گیرد.

۴۱- حدود اعتباری تعیین شده توسط بانک باید معرف و منعکس کننده ریسک وضعیت نقدینگی کوتاه مدت طرف مقابل باشد چنانچه وی نتواند به تعهداتش عمل نماید. زمانی که یک بانک چندین معامله با یک طرف مقابل داشته باشد با توجه به تاریخ سررسید محاسبه شده احتمال تغییر اکسپوژر بالقوه بانک به این طرف مقابل وجود دارد. لذا احتمال وجود اکسپوژر در آینده باید با توجه به افقهای زمانی متعدد محاسبه شود. در هر اکسپوژر غیر مطمئن در یک سناریوی مربوط به وضعیت نقدینگی حدود بایستی اعمال گردد.

اصل ۶ بانک ها همانند اصلاح تجدید و تامین مالی مجدد اعتبارات موجود باید روشهای مشخص و شفاف برای تصویب اعتبارات جدید داشته باشند.

۴۲ بسیاری از افراد یک بانک میتوانند درگیر فرآیند اعتباردهی شوند. این افراد میتوانند مسئولین تشکیل پرونده مسئولین تجزیه و تحلیل اعتباری و یا مسئولین تصویب اعتبارات باشند. علاوه بر این یک طرف مقابل برای دریافت اعتبار میتواند به بخشهای مختلف یک بانک مراجعه کند بانکها میتوانند به روشهای متفاوتی تفویض اختیار نمایند، اما با هماهنگی نمودن تلاش افراد مختلف باید این اطمینان حاصل شود که در فرآیند اعطای اعتبار تصمیمات اعتباری به نحو شایسته ای اتخاذ می گردد.

۱ به عنوان یک راهنمایی به مقاله های زیر رجوع شود

Bank's Interactions with Highly Leveraged Institutions, Sound Practices for

Bank's Interactions with Highly Leveraged Institution

<https://ravihesab.com>

موسسه آموزشی راوی حساب